

I.Ü. İktisat Fakültesi
Maliye Araştırma Merkezi Konferansları
39. Seri/Yıl 2001

EKONOMİK KALKINMA VE ARZ-YANLI VERGİ POLİTİKASI

İzzettin ÖNDER

Istanbul Üniversitesi
İktisat Fakültesi Maliye Bölümü

ÖZET

Makalede, makroekonomideki yeni gelişme olan arz-yanlı ekonomi politikalarının iktisadi kalkınma amaçlı iktisat ve maliye politikalarına ters düştüğü belirtilmiş ve kalkınma amaçlı politikaların önemi ve işlevleri vurgulanmıştır.

ABSTRACT

In the paper, some conflicting points between the recently developed supply-side economic policies and the economic and fiscal policies geared for such purposes are explained, and the importance of developmental policies are stressed.

* * *

Bilindiği gibi, Prof. Dr. Arif Nemli, maliyenin diğer alanları yanında, kalkınma sorunları ile de ilgilenmiş ve kalkınma amaçlı vergi politikası konusunda bir de kitap yayınlamıştır. Emekliye ayrılmış olan Prof. Dr. Nemli için çıkacak Armağan'a bir makale yazmayı tasarladığımda, kalkınma politikaları ile arz-yanlı vergi politikalarını tartışan birkaç eseri tanıtmayı yeğledim. Böylece, yazının içeriği ve başlığı ortaya çıkmış oldu. Bu çerçevede, bir kitapta toplanmış olan ilginç yazıları esas alıp, bunları özetleyerek, söz konusu konuyu irdelemeye çalışacağım. Bu kitap, IMF tarafından 1987'de yayınlanmış olan *Supply Side Tax Policy* başlıklı, derlenmiş makalelerden oluşan bir eserdir. Bu eserin konumuz

açısından önemi, arz-yanlı vergi politikalarının gelişmekte olan ekonomiler açısından ele alınmış olmasıdır.

* * *

Maliye ve iktisat literatüründe bazı kavramlar çok önceleri de ortaya atılmış olduğu halde, belki de zamana ve koşullara denk düşmediklerinden dolayı, ortaya atıldıkları dönemle ve ortaya atanlarla anılmayıp, ancak çok sonraları tekrar hayata geçirildikleri tarihle ve dirilticilerinin isimleri ile anılırlar. Örneğin, Laffer hipotezi olarak dirilticisinin adı ile anılan tez ilkin Adam Smith tarafından 1776'da atılmıştı. Smith'in savı ile Laffer'in anlatımı arasında bazı farklar olsa da, sonuç aynı: Yüksek oranda uygulanan vergiler şöyle ya da böyle vergi geliri üzerinde ters yönde etki yapar (Gandhi, 1987/1). Bilindiği gibi, benzer tezi Colin Clark da ileri sürmüştür.

Gandhi'nin makalesinin ilginçliği ve bir o derecede de önemi, optimal vergileme ilkeleri ile vergi konusu üzerinde yoğunlaşan neo-klasiklerin vergileme ilkelerinin örtüştüğü noktaları vurgulaması ve bu arada ortaya çıkan farklılıkları ortaya koymasındır. Örneğin, makalede de belirtilmiş olduğu kadarı ile ve daha da derinleştirilebileceği gibi, neo-klasikler de piyasayı esas almış ve piyasada oluşan görece fiyatları önemli ve tek gösterge olarak kabul etmişlerdir. Bu bağlamda, neo-klasikler de optimal vergi yanlıları da çeşitli vergilerin farklı piyasalarda iktisadi ajanların tercihlerini bozma ikame etkisini ortaya koymuş ve buna karşı çıkmışlardır. Ama, vergilemede etkinlik ilkesi ile adalet ilkesi çatıştığında, optimal vergi yanlılarından farklı olarak, neo-klasikler daima adalet ilkesine ağırlık vermişlerdir. Optimal vergi tartışmalarında doğrudan adalet ilkesi öne çıkartılmadan, "vergi-negatif vergi ya da sübvansiyon" bütünselliği içinde sorunu çözmeye yönelmişlerdir.

Arz-yanlı iktisat ve ona bağlı olarak ortaya atılan arz-yanlı maliye politikası tezleri de benzer bir tarihsel kökene sahiptir. Bu konuyu irdeleyen Bartlett'e göre, arz-yanlı iktisat kavramını ilk kez Virginia Üniversitesi'nden Prof. Herbert Stein 1976'da kullanmıştır (Bartlett, 1985; nakleden Gandhi, 1987/1). Arz-yanlı iktisat kavramının içeriği ve teorik temellerinin neo-klasik teori ile örtüştüğü ortadadır. Her iki yaklaşımın da temelini piyasa mantığı ve piyasada belirlenen görece fiyatların tek geçerli gösterge olduğu savı oluşturmaktadır. Bu yaklaşım çerçevesinde, kamu hizmetlerinin bedeli olan vergilerin de optimal piyasa koşullarında oluşan görece fiyat sistemini bozmaması arzulanmaktadır. Bu nedenle, salt teknik nitelikleri nedeni ile kamu mallarının finansmanı ve dışsalıkların içselleştirilmesi amacı ile vergilere başvurulması gerektiği ve vergilemenin bu sınırların dışına taşırılmaması tezi ortaya atılmaktadır.

Görülüyor ki, arz-yanlı iktisat ve optimal vergileme teorisini de kapsayan arz-yanlı maliye ve vergi teorisi görüşlerinin temeli çok gerilere, neo-klasiklere kadar uzanmaktadır. Neo-klasik iktisat teorisinin doğal uzantısı niteliğinde olan arz-yanlı vergi teorisi, bu niteliği ile optimal vergi teorisi tezi ile de örtüşmektedir.

Arz-yanlı iktisat teorisinin standart yaklaşımının esasını, kamu kesiminin günümüz ekonomilerindeki yerinin reddedilmesi oluşturmaktadır. Gandhi'nin çizdiği çerçeveye göre, politik açıdan bakıldığında kamu kesimi üç açıdan ekonominin optimal işleyişine terstir.

Bir defa, kamu kuruluşları piyasa kuralı ve disiplini içinde çalışmadığından, söz konusu kuruluşlar için kar ve/veya zarar önemli olmadığından ve bu kuruluşlar iflas tehdidi altında bulunmadığından dolayı, genel anlamda kamu kesimi daima verimlilik ilkesinden şaşar ve ekonomide etkinsizlik kaynağı oluşturur.

Arz-yanlı politikacıların (bu bağlamda iktisatçı kavramını kullanmanın da yanlış olduğunu düşünüyorum) devamlı gündeme getirdikleri ve kamu kesiminin şu ya da bu nedenle etkin olmadığı yönündeki savın temelinde hiçbir teorik geçerlilik söz konusu değildir. Joseph E. Stiglitz de bu tür politik tartışmaların teorik hiçbir temeli olmadığını açıkça belirtmiştir (Stiglitz, 1990, s. 32-33).

Kamu kesiminin etkinsiz olduğu, özel kesimin etkin olduğu savı durmadan yinelenmekte ve bir anlamda kafalara kakılmaktadır. İlk bakışta geçerli gibi görülebilen bu savın, özellikle gelişmekte olan ekonomiler bağlamında ele alındığında geçerliliğini yitirdiği görülür. Zira, gelişmekte olan ekonomilerde bir yandan az sayıda firmanın bulunmasından, diğer yandan ithal ikameci ve korumacı politikalar çerçevesinde bu az sayıdaki firmanın bizzat kamu korumasına alınmasından ve, nihayet, bu koşullarda iflas halinin özel işletmeler için de fazla söz konusu olmamasından dolayı, aynı koşulların, yani piyasa-dışı ve bir anlamda ayrıcalıklı koşulların, özel kesim için de geçerli olduğu ileri sürülebilir. Kaldı ki, arz-yanlı iktisatçılar tarafından ifade edildiği biçimiyle korunan kamu kurum ve kuruluşlarında yaratılan katma değer, emekçilere, genel topluma ya da bütçeye gitmektedir. Ancak, sağlanan korumanın yaratılan katma değeri aşan bölümü, yani ortaya çıkan zararın vergi gelirleri ya da enflasyonla finansmanının topluma yaktığı yük sorun olarak karşımıza çıkar. Bu halde de finansal zarara rağmen sosyal getiriler söz konusu olabilir. Örneğin, geri yörelerin kalkındırılması, gelir dağılımının düzeltilmesi gibi kamusal işlevler gündemde olabilir. Doğal olarak, tüm bu koşul ve işlevleri aşan biçimde ortaya çıkan gerçek bir savurganlığa ve oy avcılığına karşı çıkmak ekonomik rasyonellik ve verimlilik gereğidir.

Diğer taraftan, kamu kesiminin aşırı derecede büyüdüğü savının karşısında da Galbraith'in aksi savı bulunmaktadır. Galbraith, 1958'de yayınladığı *The Affluent Society* adlı eserinde tarihi nedenlerden olduğu kadar, reklam etkisinin de sonucunda kamu kesiminin optimal boyutunun altında geliştiğini ileri sürmüştür.

Arz-yanlı iktisatçılarca, ikinci olarak da kamu kesimi tekelci konumda olduğundan, her tekel halinde olabileceği gibi, kamu tekellerinin de piyasanın optimallik koşullarına uymayacağı ve bunun sonucunda ekonomide ciddi etkinsizlik odakları oluşacağı tezi ileri sürülmektedir.

Bilindiği gibi, doğal tekellerin, nitelikleri ve optimalite koşulları gereği kamu kesimi içinde olmaları dışında, piyasa koşulları nedeni ile artan maliyetli tekellerin bulunması halinde, kamu kesimi tekellerinin özel kesim tekellerine yeğlenmesi hem kaynak dağılımını hem de gelir dağılımı koşullarının doğal bir gereğidir. Zira, artan maliyetli tekellerde piyasa rekabete açılmıyorsa, özel kesim optimal-altı üretim gerçekleştirerek, aşırı monopol karı elde eder. Tekellerin siyaset üzerindeki hakimiyeti ve gücü ihmal edilerek, istisnai koşullarda firmanın optimal üretim koşullarına zorlanabildiği gibi gerçekçi olmayan bir durum kabul edilse dahi, özel tekelin, tam monopol halinde elde edilebilecek tutarın altında olmakla beraber, yine bir miktar aşırı tekel karı elde edeceği gerçeği karşısında, özel tekeli desteklemek, herşey bir yana, gelir dağılımı açısından söz konusu olmaz.

Arz-yanlı iktisatçılara göre üçüncü olarak da, kamu kesimi içindeki kurumlar etkinlik ve fayda/maliyet kavramlarına ve ilkelerine uymamaları yanında, bürokrasinin de işleyiş dürtüsü altında, daimi genişleme eğilimi içine girerler ve optimal boyutlarının üzerinde genişlerler. Böylesi aşırı genişleme hem hacim olarak optimallik kuralına terstir hem de bizzat aşırı genişlemenin ortaya koyacağı aşırı maliyetler ve etkinsizlikler ekonomide aşırı maliyetlerin oluşmasına yol açar.

Kamu kesiminin genişlemesi sadece örgüt olarak değil, bununla birlikte kamu ajanlarının genel olarak toplumu, tüketicileri ve emekçileri korumaya yönelik aşırı çabaları ve bu amaçla yaptığı harcamaları genişletmenin göstergesi olarak alınmaktadır. Bazı çevrelerce popülist politikalar olarak nitelenen ve piyasa kavram ve olgusuna ters görülen tüm bu faaliyetlerle kamu kesiminin aşırı büyüdüğü ileri sürülmektedir.

Kamu kesiminin aşırı büyüdüğünü bir göstergesi olarak savlanan sosyal güvenlik önlemlerinin de, bir yandan kaynak gereksinimi arttırırken, diğer yandan bireylerde çalışma şevkini kırarak, toplumsal verimliliği geriletmediği ileri sürülmektedir.

Kamu kesiminin büyümesi önündeki en önemli engelin vergi sınırlaması mantığına dayanarak, arz-yanlı ekonomi görüşüne göre, vergi yükünün hafifletilebilmesi için kamu kesiminin hacminin daraltılması kaçınılmazdır. Kökleri Smith, Say, Mill, Pigou gibi neo-klasik iktisatçılara dayanan bu görüşe göre, vergiler ekonomik fiyatlar arasına bir kama (wedge) gibi girerek, çeşitli piyasalarda farklı ajanların ekonomik kararlarının birbiri ile uyumlu gerçekleşmesini engeller.

Arz-yanlı iktisatçıların ve vergi politikasını şekillendirenlerin görüşlerinin temelini, gerek faktör gerek mal piyasalarında arz fonksiyonlarının elastikiyetinin yüksek olduğu yaklaşımı oluşturur. Bu görüşe göre, vergi oranı ve buna bağlı olarak vergi yükü arttıkça üretim piyasalarında faktör arzı, mal piyasalarında ise mal arzı daralır ve sonuçta tüm ekonomi ve kamu bütçesi zararlı çıkar.

Özellikle gelir vergisi açısından, yüksek vergi oranlarının üç önemli alanda çok ciddi olumsuz etkileri olduğu ileri sürülmüştür. Yüksek oranlar boş durmanın ya da genel ifadesi ile faktör arzetmemenin maliyetini düşürerek, ikame etkisi yolu ile faktör arzını kısar. Aynı şekilde, yüksek oranlar, tüketim karşısında tasarrufu cezalandırarak, tüketime artmasına ve birikimin azalmasına neden olur. Yüksek oranların yatırımları cezalandırıcı etkisi olacağı ve yatırımları kısacağı da iddia edilmiştir.

Vergi oranlarında indirim yapmanın bütçe açığı yaratacağı, bunun sonucunda enflasyonist etki oluşturacağı ve yükselen faiz hadleri ile oluşan kovma etkisi sonucunda özel yatırımların da gerilyeceğinden korkulmaması gerektiği yine arz-yanlı vergi politikası mimarları tarafından ileri sürülmüştür. Arz-yanlı vergi politikası yandaşlarına göre, vergi oranlarının ve vergi yükünün hafifletilmesi sonucunda ekonomide birikimin artacağı, ekonomik faaliyetlerin yükseleceği ve buna bağlı olarak da faiz hadlerinin ve bütçe açığının düşeceği, böylece kovma etkisinin de oluşmayacağı ileri sürülmektedir.

Arz-yanlı vergi politikasının ortaya atılmasında biri tarihsel, diğeri de teorik olmak üzere iki temel nedenin olduğu düşünülebilir. Bunlardan birincisi, İkinci Dünya Savaşı'nı izleyen dönemden beri Batı dünyasında kullanılan yüksek ortalama ve marjinal oranlara karşı duyulan tepkidir. Gerçekten, 1950'lerde ve 1960'larda Batı ekonomilerinde oldukça yüksek ortalama ve marjinal oranlar kullanılmakta idi. Bir bakıma büyük bir harbin finansmanının kalıtı olan bu durum, bu yönü ile, haklı olarak iktisat ve maliye politikacılarının dikkatini çekiyordu.

Ancak, vergi oranlarının düşürülmesi ile ekonomik hayatın güçlü olumlu tepki vereceği ve böylece bütçe açığını önleyip, ekonomik büyümeyi ve canlan-

mayı sürdürmede motor rolü göreceği, hem faktör hem de mal piyasalarında arz fonksiyonlarının esnek olduğu varsayımına dayanıyordu. Kuşkusuz, klasik ve neo-klasik teorilerin geliştirildiği dönemlerdeki varsayımlar, dönemin koşulları çerçevesinde, ekonominin yapısına ve işleyişine uygundu ve bu nedenle de gerçek durumu oldukça sağlıklı bir biçimde yansıtabiliyordu. Zira, tüm piyasalarda ihtisaslaşma bugünkü düzeyde değildi ve faktör seyyaliyeti ve esnekliği oldukça yüksek düzeyde idi. Oysa, günümüz koşullarında, ileri derecede ihtisaslaşma faktör seyyaliyetini ve esnekliğini ortadan kaldırdığı derecede, vergi değişikliklerine karşı beklenen tepkinin ortaya çıkması söz konusu olmaz

Arz-yanlı iktisatçıların faktör arzının marjinal vergi yükü esnekliğinin yüksek olduğu görüşü, yani Laffer hipotezi, kesinlik kazanmış değildir. Vergi istatistiklerinin muntazam tutulduğu Amerika Birleşik Devletleri'nde, vergi oranlarının hafifletildiği 1981 ve 1986 vergi değişikliklerinden sonra gözlemlenen gelir artışının nedeni hakkında çeşitli görüşler vardır. Bunların arasında en önde gelen görüşe göre, söz konusu reformlardan sonra görülen gelir artışı, oran değişikliklerinden çok, vergi kaçak yollarının tıkanmasının bir sonucudur (Stiglitz, 2000, s. 700).

Arz-yanlı vergi politikacıları, kendi varsayımları sonucunda, doğal olarak, vergi indirimlerinin enflasyon yaratmayacağı, çünkü bütçe açığı yaratmayacağı sonucuna varmaktadırlar.

Böylece, ele alınan makale çerçevesinde özetlenen arz-yanlı vergi politikasının gelişmekte olan ekonomiler bağlamında ele alındığında, görüşün dayandığı varsayımlarda ve dolayısıyla varılan sonuçlarda değişiklikler yapılması gerektiği ileri sürülmektedir (Gandhi, 1987/2).

Arz-yanlı vergi politikasına ve optimal vergi teorisine göre, devletin temel kamu hizmetleri üretimi ve benzeri zaruri hizmetler dışında üretimde ve faaliyette bulunmaması temel varsayımdır. Oysa, özellikle gelişmekte olan ekonomilerde devletin altyapı yatırımları yanında temel ekonomik faaliyetleri de üstlenmesi kaçınılmaz görevleri arasındadır. Fertbaşına gelirlerin düşük olması ve borsa vb. gibi kaynak toplama merkezlerinin yeterince gelişmemiş olması karşısında, devlet vergiler yolu ile fon toplama merkezi gibi işlev görebilir. Nitekim, Japonya'da 1868 Meiji Restorasyonu sonucunda kurulan idare vergi sisteminde ciddi reforma giderek, devleti fon toplama işlevi ile yükümlendirmiştir. Özetlemek gerekirse, gelişmekte olan ekonomilerde kalkınmada aktif rol alma, hatta bu konuda itici bir rol oynama rolü ile yükümlü olan devlet, arz-yanlı vergi politikaları felsefesinden sapabilir, hatta sapmalıdır. Zira, ancak bu yolla, kalkınmakta olan ekonomilerde bireysel gelirlerin ve ona bağlı olarak tasarrufların yetersizliğinin

yüksek oranda birikim sağlama gereksinimi önünde bir engel oluşturması sakıncası giderilebilir. Başka bir ifade ile, yetersiz düzeydeki özel tasarrufların kamulaştırılması yolu ile oldukça yeterli düzeyde toplumsal tasarruf yaratılabilir. Açıktır ki, bu görev de kaçınılmaz olarak devlete aittir.

İkinci olarak, bireysel gelirlerin yetersiz olmadığı bazı toplumsal kesitlerde görülen yüksek gelirlerden beklenen düzeyde tasarruf sağlanamaz. Veblen'den beri bildiğimiz “*göstermelik tüketim*” saikinin fevkalade yüksek olduğu gelişmekte olan ekonomilerde yüksek gelirlerin vergilendirilmesi de bireysel tasarrufları kısmadan kamu tasarruflarını yükselteceğinden dolayı, toplam tasarrufların artırılmasına hizmet eder. Türkiye’de de rahatlıkla müşahede edebildiğimiz gibi, gelir dağılımı oldukça bozuk olduğu halde, böylesi bozuk gelir dağılımında Keynesgil varsayımlara göre olması gereken tasarruf oranı, maalesef, sağlanamamaktadır. Başka bir ifade ile, yüksek gelirlerin vergilendirilmesi yolu ile, ekonominin yüksek marjinal tüketim eğilimi vergi oranına bağlı olarak frenlenmiş olur. Özellikle yüksek gelir gruplarının tüketim eğilimlerinin yüksekliği karşısında, kalkınmakta olan ekonomilerde devlet toplam tasarrufları yükseltme işlevinden vazgeçemez.

Üçüncü olarak, özel tasarrufların oldukça yeterli olduğu ve bu tasarrufların da yatırıma yöneltildiği koşulda dahi, gelişmekte olan ekonomilerde, toplumsal kalkınma açısından piyasa güçlerine tam olarak dayanılmaz. Bunun nedeni, özel kesim yatırımlarının piyasa göstergeleri altında, gerek kuruluş yeri seçiminde gerek faaliyet alanlarının belirlenmesinde özel karar süreçleri ile, yani muhasebe karı kavramı ile hareket ediyor olmasıdır. Oysa, özellikle kalkınmakta olan ekonomilerde özel kar ile sosyal getiri kavramları arasında çok büyük farklar bulunmaktadır. Çoğu hallerde uzun dönemde sosyal getiri dikkate alınarak, özel kardan vazgeçilebilir. Türkiye’de batı bölgelerinin kalkınması karşısında doğu ve güneydoğu bölgelerinin geri bırakılması, kısa dönemde özel işletmelere ciddi karlar sağlamış olmakla beraber, uzun dönemde ülkeye ve ulusa hem maddi hem de beşeri anlamda çok pahalıya malolmuştur. Yatırımlarda sosyal kar-zarar hesabını özel kesim yapmaz; bu alan kamu kesimine aittir. Kalkınmakta olan ekonomilerde bireysel ve bölgesel gelir dağılımı açılarından olduğu kadar, pahalı teknoloji-yoğun alanlara girilmesi açılarından sosyal kar-zarar muhasebesi birinci derecede önemi haizdir.

Optimal vergi politikasının etkinlik kavramı, bilindiği gibi, görelî fiyat değişmelerini ve bundan kaynaklanan tercih değişmelerini olumlu karşılamaz. Bu görüşün doğrudan sonucuna göre de, vergiler genellikle talep elastikiyeti sert olan mallara ve faktörlere doğru kaydırılması zorunluluğu ortaya çıkar. Oysa, gelir düzeyinin düşük ve gelir dağılımının çok bozuk olduğu gelişmekte olan eko-

nomilerde lüks mallar üzerine görece hafif, zaruri mallar üzerine ise görece ağır vergi yükü uygulamak hem adalet hem de politik açılardan söz konusu olamaz. Başka bir deyişle, gelişmekte olan ekonomilerde teknik bir konu olan vergi adaleti ile sosyal ve politik bir konu olan vergi adaleti çok şiddetli çatışma içindedir.

Gelişmekte olan ekonomilerde milli gelir hesap kayıtları yetersiz ve vergi idaresi fevkalade zayıf olduğundan, vergi adaletini mutlak olarak sağlayacak karmaşık sistemlerin kurulması ve devamlı değiştirilmesi de fazla olası görülememektedir. Bu durum karşısında, oldukça yerleşik ve adil bir vergi sisteminin kurulması, hassas ve devamlı değişen bir sistemin kurulmasından idari ve etkinlik açılarından daha geçerlidir.

Laffer hipotezinin geçerliliği gelişmiş ülkeler dışında, gelişmekte olan ekonomilerdeki geçerliliği fevkalade tartışmalıdır. Nitekim, Jamaika ve Hindistan'da yapılmış olan araştırmalar Laffer hipotezini doğrulamamaktadır (Ebrill, 1987).

Yukarıda kısaca açıklanan özel noktaları bir tarafa bıraksak dahi, gelişmiş ekonomilerden farklı olarak, gelişmekte olan ekonomilerde oluşan piyasalar ve bu piyasaların optimalite koşulları oldukça kuşkuludur. Bu nedenle gelişmekte olan ekonomilerde politika belirlemelerinde ne neo-klasik ekol ne de arz-yanlı iktisat görüşü güvenle uygulanabilir. Ancak, ekonomi ile politikanın çatıştığı yer de galiba burasıdır!

KAYNAKÇA

- Bartlett, Bruce R.: "Supply-Side Economics: Theory and Evidence", *Quarterly Review*, National Westminster Bank (London), February, 1985.
- Ebrill, Liam P.: "Evidence on the Laffer Curce", *Supply-Side Tax Policy* (Ved P.Gandhi, ed.), International Monetary Fund, Washington, D.C., 1987.
- Galbraith, John K.: *The Affluent Society*, Houghton Mifflin Co., Boston, 1958.
- Gandhi, Ved P.: "Tax Structure for Efficiency and Supply-Side Economics in Developing Countries", *Supply-Side Tax Policy* (Ved P. Gandhi, ed.), International Monetary Fund, Washington, D.C., 1987/2.
- Gandhi, Ved P.: "Relevance of Supply-Side Tax Policy to Developing Countries", *Supply-Side Tax Policy* (Ved. P. Gandhi, ed.), International Monetary Fund, Washington, D.C., 1987/1.
- Stiglitz, Joseph E. et al.: *The Economic Role of the State*, Blackwell, Oxford, 1990.
- Stiglitz, Joseph E.: *Economics of the Public Sector*, 3rd ed., W.W. Norton, New York, 2000.